

УДК 32-027.21+327.2:355.013]:159.937-053.81(477+44+6)
DOI: [https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.1\(19\).9](https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.1(19).9)

Марія СКУЙБИД, студ.
ORCID ID: 0000-0002-1945-5326
e-mail: mariaskuibyd@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Елісо ГРИЩУК, канд. психол. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-4890-0994
e-mail: eliso@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПСИХОСЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УЯВЛЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ, ФРАНЦУЗЬКОЇ ТА АФРИКАНСЬКОЇ МОЛОДІ ПРО ІМПЕРІАЛІЗМ

Вступ. Наголошено, що сучасна геополітична ситуація, зокрема війна Росії проти України, робить вивчення уявлень молоді про імперіалізм актуальним, адже імперіалізм – багатогранний феномен, який має економічний, культурний та соціально-політичний вплив. Мета дослідження полягає у виявленні та аналізі конструктів, які використовує молодь різних країн для сприйняття Франції та Росії як імперіалістичних держав.

Методи. Було проведено змішане дослідження, що поєднало якісні методи (аналіз інтерв'ю, у яких було використано теорію особистісних конструктів Джорджа Келлі та асоціативний експеримент) зі статистичними методами – регресійний аналіз.

Результати. У результаті якісного аналізу показано, що респонденти використовують різні конструкти для описування Франції та Росії: африканські респонденти найчастіше згадували конструкти, пов'язані з силою та домінуванням, тоді як французькі респонденти зосереджувалися на імперіалізмі та культурних відмінностях. Українські респонденти акцентували увагу на культурних відмінностях та ідеології. Детальний аналіз дозволив виокремити одинадцять конструктів, які було використано в опитувальнику із семантичним диференціалом.

За допомогою регресійного аналізу показано, що для африканських респондентів значущими конструктами для сприйняття Франції у контексті імперіалізму є "Ворожа – Дружня", "Східна – Західна" та "Мілітарна – Пацифістська", а для Росії – "Ворожа – Дружня", "Агресивна – Мирна" та "Дискримінаційна – Дискримінована". У французькій групі для сприйняття Франції значущим є конструкт "Агресивна – Мирна", тоді як для Росії – "Мілітарна – Пацифістська". В українській групі для сприйняття Франції значущими є "Ворожа – Дружня" та "Консервативна – Сучасна", а для Росії – "Агресивна – Мирна" та "Авто-ритарна – Демократична".

Висновки. Під час аналізу якісних даних виявлено, що різні групи респондентів мають різні уявлення про імперіалізм Франції та Росії, акцентуючи увагу на культурних, ідеологічних та історичних аспектах. У регресійному аналізі підтверджено значущість конструктів "Ворожа – Дружня", "Агресивна – Мирна" та "Мілітарна – Пацифістська" для сприйняття обох країн. У підсумку підкреслено важливість культурного та соціального контексту у формуванні геополітичних уявлень.

Ключові слова: імперіалізм, французький імперіалізм, російський імперіалізм, геополітична свідомість, семантичний диференціал, психосемантичне дослідження.

Вступ

Актуальність. Сучасна геополітична ситуація, включаючи війну Росії проти України та активне використання Росією інформаційних кампаній, робить вивчення уявлень молоді про імперіалізм надзвичайно актуальним. Герфрід Мюнклер визначає імперіалізм як систематичне встановлення та підтримку політичного, економічного домінування однієї держави над іншими з метою забезпечення тривалого контролю та експансії (Münkler, 2007), а Едвард Саїд наголошує на тому, що імперіалізм охоплює не лише воєнну та економічну експансію, але й систематичне культурне домінування, яке впливає на формування ідентичностей та світогляду обох сторін – колонізаторів і колонізованих (Said, 1994). Розуміння того, як молодь сприймає Францію та Росію як імперіалістичні держави, допоможе виявити ключові уявлення, що існують у геополітичній свідомості молодих людей.

Це дослідження дозволить створювати ефективні інформаційні повідомлення від України, які можуть протидіяти впливу російської пропаганди. Виявлення та аналіз конструктів, що формують уявлення про імперіалізм, сприятиме зниженню негативного впливу на міжнародну спільноту та підвищенню підтримки України на світовій арені.

Мета дослідження полягає у виявленні та аналізі конструктів, які використовує молодь різних країн для сприйняття Франції та Росії як імперіалістичних держав, з використанням регресійного аналізу для визначення впливу окремих конструктів на загальне сприйняття імперіалізму. Дослідження спрямоване на порівняння цих уявлень серед африканської, французької та української молоді.

Методи

Для поглибленого вивчення сприйняття російського та французького імперіалізму було проведено змішане дослідження, що поєднало якісні та кількісні методи. Якісні методи включали контент-аналіз інтерв'ю із респондентами, які давали відповідь на питання, що базувалися на конструктах Джорджа Келлі (тріади) (Kelly, 1955) та вільних асоціативних експериментах, що допомогли виявити конструкти, які застосовуються для описування Франції, Росії та імперіалізму в контексті цих країн. Український учений, котрий займається дослідженням геополітичної свідомості О. Ю. Дроздов у своїх роботах використовує асоціативний експеримент, що дозволяє йому розглянути саме психосемантичні особливості сприйняття (Дроздов, 2010, 2015). Було вирішено застосувати конвенційний підхід до контент-аналізу, котрий передбачає збір даних шляхом проведення інтерв'ю з відкритими запитаннями. Зібрані дані обробляються шляхом кодування тексту для виявлення категорій та логічних зв'язків (Hsieh, 2005).

Відсутність якісних методів могла б призвести до недоліків у розумінні соціальних конструкцій та смислів, що стоять за концепцією імперіалізму в різних культурах, а без кількісних методів не було б можливим забезпечити більш статистично значущі дані (Greene, Caracelli, & Graham, 1989).

Дослідження було побудоване на основі "Exploratory Sequential Design", де спочатку збиралися та аналізувалися якісні дані, на їх основі створювався певний інструментарій для створення масового опитування, а потім за

допомогою статистики перевірялися необхідні дані (Creswell, & Creswell, 2018). Такий підхід забезпечив комплексне розуміння проблеми імперіалізму в контексті двох обраних країн, виявляючи закономірності та тенденції, а також глибше розкриваючи механізми, що стоять за певними конструктами.

Для аналізу результатів використовувався регресійний аналіз, щоб перевірити вплив виокремлених конструктів на сприйняття Франції та Росії як імперіалістичних чи антиімперіалістичних держав.

Результати

У першому етапі дослідження взяли участь 37 осіб, розподілених на три групи.

Перша група – молоді українці віком 18–25 років. Вони зростали в сучасній Україні і стали свідками агресії Росії. До цієї групи входять 20 респондентів: 11 жінок та 9 чоловіків. Друга група – французька молодь віком 18–30 років. Вони мають власний погляд на імперіалістичне минуле Франції. Група налічує 10 респондентів: 5 чоловіків і 5 жінок. Третя група складається з жителів або вихідців з африканських країн, які раніше були колоніями Франції. Це молодь віком 21–31 рік з Алжиру, Буркіна-Фасо, Чаду та Кот-д'Івуару. У групі 7 осіб: 5 чоловіків і 2 жінки.

Усі учасники підтвердили, що обізнані в темі імперіалізму та мають або здобувають вищу освіту.

У ході інтерв'ю та анкетування респондентам було запропоновано назвати дві країни, які, на їхню думку, є схожими, та третю, яка відрізняється, пояснюючи свою думку за допомогою прикметників. Усе це в межах опису чотирьох країн – Франції, Росії, Алжиру / Власної країни (для африканських респондентів), України. Це завдання базується на методиці виокремлення конструктів, але, на відміну від класичної теорії Келлі, респонденти не давали оцінки країнам, а використовували прикметники для описування їхніх характеристик.

На основі відповідей респондентів було виокремлено окремі категорії, котрі охоплюють більшість діад.

Фактор сили: часто згадувалися прикметники, що стосуються влади та домінування, такі як "сильна – слабка", "могутня – нестабільна", "впливова – залежна".

Імперіалізм: у відповідях часто зустрічалися терміни, пов'язані з історичною спадщиною колоніалізму та сучасним домінуванням, наприклад, "імперіалістична – колонізована", "колонізатор – колонія".

Ідеологія: респонденти використовували прикметники, що відображають політичні системи, такі як "демократична – авторитарна", "ліберальна – антидемократична", "унітарна – федеративна".

Культура: відповіді містили опис культурних відмінностей, зокрема релігійні, мовні та регіональні особливості, як, наприклад, "західна – східна", "франкомовна – російськомовна", "православна – ісламська".

Географія: асоціації стосувалися розміру і розташування країни, наприклад, "велика – маленька", "європейська – африканська", "масштабна – локальна".

Розвиток: у відповідях респондентів відображено економічний та соціальний розвиток країн через прикметники "відстала – прогресивна", "ресурсна – технологічна".

Відносини: описувалися рівень знайомства та політичні відносини між країнами, з використанням прикметників "незнайома – близька", "ворожа – дружня".

На основі аналізу відповідей респондентів з різних країн було зроблено певні висновки.

Респонденти з африканських країн часто використовували прикметники, що вказують на силу та домінування (9 згадок). Наприклад, такі терміни, як "сильна – слабка" та "впливова – залежна", були частими і, як

наслідок, увійшли до категорії "Фактор сили". Ідеологія та розвиток мали по 4 згадки кожна, а культурні та географічні відмінності – по 4 згадки. Відносини згадувалися 2 рази, а імперіалізм – лише один раз.

Французькі респонденти найчастіше згадували імперіалізм (10 згадок), використовуючи такі асоціації, як "імперіалістична – колонізована". Культура та географія також були важливими аспектами (10 згадок), а політичні системи та ідеологічні відмінності згадувалися 7 разів. Фактор сили мав 3 згадки, а економічна розвиненість – 2 згадки. Загалом у діадах французьких респондентів було використано нейтральні прикметники, котрі не містили явного емоційного складника.

Українські респонденти найчастіше згадували культурні відмінності – 22 згадки. Ідеологія, імперіалізм та розвиток мали по 15 згадок кожна. Фактор сили мав 11 згадок. В інтерв'ю українські респонденти зазначали, що іноді вони намагалися описати країни за допомогою культурного контексту, адже вони не наважувалися описати країни Африки більш політичними прикметниками, щоб не зробити помилки.

Аналіз триад показав, що українці та французи оцінюють країни через призму імперіалізму та колоніалізму, підкреслюючи історичні наслідки цих процесів. Африканські респонденти більше зосереджувалися на силі та домінуванні. Культурні та географічні відмінності є важливими для всіх груп, але в африканській групі на цьому акцентувалося менше уваги.

Для повнішого розуміння геополітичної свідомості, необхідно окремо розглянути асоціації, пов'язані з імперіалізмом, оскільки виокремлення конструктів було спрямовано саме на описування країн, а не на їх імперіалізм. Цей додатковий аналіз є важливим, оскільки він допомагає виявити специфічні характеристики, що не були охоплені під час початкових досліджень.

На наступному етапі респондентам пропонувалося пройти асоціативний експеримент, де вони мали назвати будь-які асоціації, які виникають під час згадування таких термінів, як "імперіалізм", "французький імперіалізм" та "російський імперіалізм". Респонденти могли називати декілька асоціацій у вільній формі. На етапі аналізу всі ці асоціації було згруповано в окремі категорії.

Африканські респонденти часто асоціювали імперіалізм із поняттями політичного панування та контролю, економічного домінування, культурного панування та маніпуляцій, а також з неоімперіалізмом та міжнародними організаціями. Ці категорії відображають глибокий вплив імперіалістичних практик на їхню історію та сучасне життя. Зокрема, імперіалізм сприймається через призму політичного та економічного домінування, що є ключовими аспектами для африканських країн.

Французькі респонденти також мають чіткі асоціації з імперіалізмом, часто пов'язуючи його з політичним контролем та репресіями, історичними прикладами та конфліктами, колоніалізмом та експлуатацією, а також культурною асиміляцією та сегрегацією. Це вказує на те, що для французьких респондентів імперіалізм є символом авторитарного правління та жорстких політичних структур.

Українські респонденти, у свою чергу, асоціюють імперіалізм з війною, насильством, економічним та соціальним пригнобленням, культурними та ідеологічними впливами, а також політичним пануванням. Це свідчить про те, що імперіалізм сприймається як сила, що прагне встановити контроль і панування за рахунок інших націй, викликаючи негативні асоціації з війнами, експлуатацією та пригнобленням.

Асоціації з французьким імперіалізмом у африканських та українських респондентів часто включають колонізацію, економічну експлуатацію, культурний вплив та асиміляцію. Українські респонденти також звертали увагу на позитивні аспекти, такі як прогрес та розвиток, принесені Францією до колоній. Африканські респонденти відзначали суто негативний вплив, котрий проявлявся у багатьох аспектах, особливо в незаконному збагаченні та дискримінації.

Російський імперіалізм викликає сильні асоціації з військовою агресією, територіальною експансією, репресіями, геноцидом та культурним нав'язуванням. Українські респонденти особливо акцентують увагу на історичних прикладах та сучасних подіях, що відображають агресивну політику Росії. Африканські респонденти, навпаки, зазначали певні позитивні аспекти російського імперіалізму, що проявляються в "антиімперіалізмі".

У результаті якісного аналізу відповідей усіх трьох груп, було визначено, які конструкти найчастіше використовувались як під час описування країн, так і особливостей імперіалізму цих країн.

Конструкт "Ворожа – Дружня" було виокремлено на основі прикметників, що описують міждержавні відносини. Асоціації з імперіалізмом часто містили поняття ворожнечі та дружби, що підкреслює важливість цього аспекту в їхньому сприйнятті.

Конструкт "Сильна – Слабка" відображає характеристики країн за рівнем їхньої могутності чи слабкості. На етапі тріад африканська група найчастіше використовувала ці прикметники для описування запропонованих країн (Фактор сили). Асоціації з політичним пануванням та контролем підкреслюють значущість цього конструкту. Респонденти часто згадували поняття влади, домінування та стабільності, що відображає їхнє сприйняття сили або слабкості країни.

"Агресивна – Мирна" описує агресивність або миролюбність країни. Асоціативний експеримент показав, що поняття агресії та конфлікту часто асоціюються з імперіалізмом, підтверджуючи важливість цього конструкту. Респонденти також використовували терміни, пов'язані з війною та насильством, для описування імперіалістичних дій.

Конструкт "Авторитарна – Демократична" було виокремлено за допомогою прикметників, що описують політичні режими (Ідеології) на етапі тріад. Асоціації з імперіалізмом включали поняття політичного контролю та репресій, що підкреслює важливість цього аспекту у сприйнятті респондентів. Респонденти часто згадували терміни, пов'язані з авторитаризмом, тоталітаризмом та демократією, що відображає їхнє сприйняття політичних режимів країн.

"Відстала – Розвинена" визначає рівень економічного та соціального розвитку країни. Цей конструкт часто згадувався у категорії "Розвиток" на етапі тріад. Асоціативний експеримент показав, що економічне та соціальне пригноблення є важливими аспектами сприйняття імперіалізму. Респонденти часто асоціювали імперіалізм з економічним розвитком метрополії за рахунок обкрадання та експлуатації своїх колоній.

Конструкт "Східна – Західна" описує культурні та географічні відмінності між країнами. Асоціації, пов'язані з культурним пануванням, підтверджують важливість цього аспекту. Респонденти часто згадували культурні та географічні впливи, що відображає їхнє сприйняття культурних відмінностей між країнами.

Конструкт "Бідна – Багата" визначає економічний стан країни. Ці описи фігурували в категорії "Розвиток",

що описує тріади країн. Асоціації з імперіалізмом включали поняття економічного домінування та експлуатації, що підтверджує значущість цього аспекту.

"Консервативна – Сучасна" описує соціальні та культурні риси країни. Найбільше цей конструкт використовували українці для зіставлення Франції та Росії, періодично такі поняття згадувалися і в групі французів. Асоціації, пов'язані з Розвитком і Ідеологією, підтверджують важливість цього аспекту.

Конструкт "Дискримінаційна – Дискримінована" було визначено через прикметники, що описують рівень соціальної справедливості в країні. Асоціації з імперіалізмом включали поняття соціального пригноблення та прав людини, що підтверджує важливість цього аспекту. Респонденти в усіх трьох групах згадували соціальні аспекти, що відображає їхнє сприйняття соціальної справедливості.

"Мілітарна – Пацифістська" описує воєнну політику країни. Асоціації з імперіалізмом включали поняття війни та насильства, що наштовхнуло на створення цього конструкту. Респонденти часто згадували воєнні аспекти, що відображає їхнє сприйняття країн в геополітичному плані.

Конструкт "Імперіалістична – Антиімперіалістична" визначено через прикметники, що описують імперіалістичні амбіції країни. Важливо зазначити, що це головний конструкт, котрий надалі буде аналізуватися найбільше. Тому специфіці його побудови було приділено багато уваги, оскільки африканські респонденти на етапі асоціацій надавали позитивні відповіді щодо російського імперіалізму (або ж загалом заперечували його), і на етапі тріад було згадано категорію "Імперіалізм" лише 1 раз (що можна інтерпретувати як небажання респондентів характеризувати Україну як колонію або ж Росію як Імперську державу). Тому було вирішено вивести конструкт і замість правого прикметника "Колонізована" вписати "Антиімперіалістична". Це дозволило уникнути невдоволення з боку респондентів, що не вважають Францію або Росію ні імперіалістичними, ні колонізованими.

Ці конструкти було сформовано в семантичний диференціал у вигляді опитувальника (українською та французькою мовою відповідно). У дослідженні взяли участь 188 респондентів: 67 з України, 60 з Франції та 61 з африканських країн. Усі респонденти мали вищу освіту або були в процесі її здобуття та розуміли феномен імперіалізму. Обов'язковою умовою була обізнаність щодо чотирьох країн: Франції, Росії, України та Алжиру (або своєї країни для африканських респондентів). Африканську групу представляли респонденти з таких країн: Алжир (11 осіб), Бенін (10 осіб), Габон (7 осіб), Джибуті (5 осіб), Кот-д'Івуар (5 осіб), Малі (5 осіб), Центральноафриканська Республіка (4 особи), Марокко (3 особи), Сенегал (3 особи), Чад (3 особи), Камерун (2 особи) та Мадагаскар (2 особи).

Після проведення опитування трьох груп респондентів щодо їх сприйняття країн на основі виокремлених одинадцяти конструктів, було здійснено статистичний аналіз. Ми мали на меті визначити, які конструкти мають найбільший вплив на формування уявлень респондентів про імперіалістичність або антиімперіалістичність цих країн. Зокрема, ми використали множинний лінійний регресійний аналіз, який допоміг оцінити взаємозв'язок між оцінками по кожному з 10 конструктів (незалежні змінні) та загальною оцінкою імперіалізму Франції та Росії (залежні змінні). Такий підхід дозволив урахувати вплив кожного конструкту окремо, а також оцінити їх спільний вплив на сприйняття імперіалізму, що є важливим для розуміння комплексного характеру цього явища в різних національних групах.

Таблиця 1

Зведена таблиця результатів регресійного аналізу в трьох групах

Група	Аналіз	R ²	Adjusted R ²	F (Sig.)	Значущі коефіцієнти (p < 0,05)
Африка	Сприйняття Франції	0,837	0,804	< 0,001	Ворожа – Дружня (0,377, 0,022), Східна – Західна (0,383, 0,012), Мілітарна – Пацифістська (0,452, 0,005)
	Сприйняття Росії	0,694	0,633	< 0,001	Ворожа – Дружня (0,550, 0,001), Агресивна – Мирна (0,380, 0,038), Дискримінаційна – Дискримінована (0,361, 0,032)
Франція	Сприйняття Франції	0,507	0,406	< 0,001	Агресивна – Мирна (0,310, 0,044)
	Сприйняття Росії	0,465	0,356	< 0,001	Мілітарна – Пацифістська (0,507, 0,002)
Україна	Сприйняття Франції	0,557	0,478	< 0,001	Ворожа – Дружня (0,546, 0,001), Консервативна – Сучасна (0,393, 0,002)
	Сприйняття Росії	0,619	0,551	< 0,001	Агресивна – Мирна (–0,403, 0,013), Авторитарна – Демократична (0,538, < 0,001)

Перейдемо до розгляду результатів в африканській групі. Основні результати регресійного аналізу для африканської групи респондентів щодо сприйняття Франції в контексті імперіалізму такі. Значення R² становить 0,837, що вказує на те, що 83,7 % варіації залежної змінної пояснюється незалежними змінними. Скориговане значення R² дорівнює 0,804, що враховує кількість незалежних змінних і підтверджує високу пояснювальну здатність моделі. F-статистика (25,669) та відповідний рівень значущості (p < 0,001) свідчать про загальну значущість моделі. Значення стандартної помилки оцінки становить 0,788, що вказує на середню похибку прогнозу. Durbin – Watson статистика показала значення 2,135, що свідчить про відсутність автокореляції залишків, тобто незалежність помилок моделі.

Розглянемо значущі коефіцієнти, що визначають вплив конкретних незалежних змінних на залежну змінну. З десяти незалежних змінних три показали статистично значущий вплив на залежну змінну: "Ворожа – Дружня" (B = 0,377, p = 0,022), "Східна – Західна" (B = 0,383, p = 0,012) та "Мілітарна – Пацифістська" (B = 0,452, p = 0,005). Це означає, що оцінки за цими конструктами пов'язані зі сприйняттям Франції в контексті імперіалізму.

Решта незалежних змінних не показали статистично значущого впливу на залежну змінну, оскільки їхні r-значення були більші ніж 0,05. Наприклад, змінна "Сильна – Слабка" (B = –0,112, p = 0,289) не має статистично значущого впливу на сприйняття імперіалістичності Франції.

Таким чином, проведений регресійний аналіз дозволяє визначити, які характеристики мають значущий вплив на сприйняття Франції як імперіалістичної серед африканських респондентів.

Перейдемо до розгляду результатів сприйняття Росії африканською групою респондентів. Результати аналізу показали, що значення R² дорівнює 0,694, що означає, що 69,4 % варіації сприйняття Росії як імперіалістичної можна пояснити незалежними змінними. Скориговане значення R² дорівнювало 0,633, що враховує кількість незалежних змінних і забезпечує точнішу оцінку пояснювальної здатності моделі. Значення F-статистики становить 11,361, а рівень значущості p < 0,001, що підтверджує загальну значущість моделі.

Аналіз коефіцієнтів регресії для визначення впливу кожної незалежної змінної на залежну змінну виявив три значущі фактори: "Ворожа – Дружня" (B = 0,550, p = 0,001), "Агресивна – Мирна" (B = 0,380, p = 0,038) та "Мілітарна – Пацифістська" (B = 0,361, p = 0,032). Це свідчить про те, що оцінки на ці семантичні диференціали під час оцінювання Росії впливають на її сприйняття у контексті імперіалізму.

Інші змінні, такі як "Сильна – Слабка" (B = –0,111, p = 0,508) та "Авторитарна – Демократична" (B = –0,066,

p = 0,692), не показали статистично значущого впливу на сприйняття імперіалістичності Росії, оскільки їхні r-значення перевищували 0,05.

Значення стандартної помилки оцінювання становить 1,296, що відображає середню похибку прогнозу. Durbin – Watson статистика, рівна 1,349, вказує на можливість наявності автокореляції залишків, що може потребувати додаткового аналізу.

Перейдемо до описання результатів у французькій групі респондентів. Першим розглянемо їхнє сприйняття власної країни – Франції. Результати аналізу показали, що значення R² становить 0,507, що свідчить про те, що 50,7 % варіації залежної змінної можна пояснити обраними незалежними змінними. Скориговане значення R² дорівнює 0,406, що враховує кількість незалежних змінних та забезпечує точнішу оцінку моделі. Значення F-статистики дорівнює 5,031, а рівень значущості p < 0,001, що підтверджує загальну значущість моделі.

Аналіз коефіцієнтів регресії показав, що значущим фактором є лише один конструкт: "Агресивна – Мирна" (B = 0,310, p = 0,044). Це означає, що зростання значень за цим конструктом сприяє збільшенню сприйняття Франції як антиімперіалістичної серед французьких респондентів.

Значення стандартної помилки оцінки становить 1,209, що вказує на середню похибку прогнозу. Durbin – Watson статистика дорівнює 2,200, що вказує на відсутність автокореляції залишків.

Перейдемо до розгляду результатів регресійного аналізу у французькій групі, які описують сприйняття Росії в контексті імперіалістичності.

Результати аналізу показали, що модель пояснює 46,5 % варіації залежної змінної (R² = 0,465). Скориговане значення R², що становить 0,356, враховує кількість незалежних змінних і свідчить про стабільність моделі. Значення F-статистики дорівнює 4,260, а рівень значущості p < 0,001, що підтверджує статистичну значущість моделі.

Під час розгляду коефіцієнтів регресії було виявлено, що змінна "Мілітарна – Пацифістська" (B = 0,507, p = 0,002) має значущий вплив на сприйняття Росії як імперіалістичної. Зниження оцінок за цим конструктом вказує на збільшення сприйняття Росії як імперіалістичної серед французьких респондентів.

Значення стандартної помилки оцінки становить 1,448, що вказує на середню похибку прогнозу. Durbin – Watson статистика, яка дорівнює 1,809, свідчить про відсутність значної автокореляції залишків.

Розглянемо останню групу респондентів – українців і їхні результати регресійного аналізу. Аналіз оцінки конструктів для Франції показав, що значення R² становить 0,557, що свідчить про те, що 55,7 % варіації

залежної змінної можна пояснити незалежними змінними. Скориговане значення R^2 дорівнює 0,478, що враховує кількість незалежних змінних і підтверджує адекватність моделі. Значення F-статистики дорівнює 7,032, а рівень значущості $p < 0,001$, що свідчить про загальну значущість моделі.

Розглядаючи коефіцієнти регресії, можна відзначити, що значущими змінними є "Ворожа – Дружня" ($B = 0,546$, $p = 0,001$) та "Консервативна – Сучасна" ($B = 0,393$, $p = 0,002$). Це означає, що зростання оцінок за цими конструктами пов'язане з підвищенням сприйняття Франції як антиімперіалістичної серед українських респондентів.

Значення стандартної помилки оцінки становить 1,184, що вказує на середню похибку прогнозу. Durbin – Watson статистика, яка дорівнює 1,812, указує на відсутність значної автокореляції залишків.

Переходимо до аналізу сприйняття Росії українськими респондентами. Метою цього регресійного аналізу було визначити, які з конструктів семантичного диференціала впливають на уявлення українців про Росію як імперіалістичну державу.

Результати показали, що значення R^2 становить 0,619, що означає, що 61,9 % варіації залежної змінної можна пояснити незалежними змінними. Скориговане значення R^2 становить 0,551, що вказує на достатню пояснювальну здатність моделі після урахування кількості незалежних змінних. Значення F-статистики дорівнює 9,092 з рівнем значущості $p < 0,001$, що свідчить про загальну статистичну значущість моделі.

Коефіцієнти регресії показують, що значущими змінними є "Агресивна – Мирна" ($B = -0,403$, $p = 0,013$) та "Авторитарна – Демократична" ($B = 0,538$, $p < 0,001$). Це свідчить про зв'язок цих конструктів зі сприйняттям Росії як Імперіалістичної.

Значення стандартної помилки оцінки становить 0,312, що вказує на середню похибку прогнозу. Durbin – Watson статистика, яка дорівнює 2,114, свідчить про відсутність значної автокореляції залишків.

Дискусія і висновки

Аналіз показав, що сприйняття Франції та Росії як імперіалістичних або антиімперіалістичних держав значно відрізняється серед різних груп респондентів. В африканській групі значущими конструктами для сприйняття Франції виявилися "Ворожа – Дружня", "Східна – Західна" та "Мілітарна – Пацифістська". Оцінка за цими конструктами показала значущу регресію зі сприйняттям Франції як імперіалістичної. У французькій групі єдиним значущим конструктом був "Агресивна – Мирна", що свідчить про те, що мирний образ Франції знижує її імперіалістичний образ. Для української групи значущими конструктами були "Ворожа – Дружня" та "Консервативна – Сучасна", де дружнє та сучасне сприйняття Франції сприяє зменшенню її імперіалістичного образу.

Щодо Росії, то в африканській групі значущими конструктами були "Ворожа – Дружня", "Агресивна – Мирна" та "Дискримінаційна – Дискримінована". Дружнє, мирне та недискримінаційне сприйняття зменшує імперіалістичний образ Росії. У французькій групі єдиним значущим конструктом був "Мілітарна – Пацифістська", що свідчить про те, що мілітарний образ Росії збільшує її імперіалістичний образ. В українській групі значущими

конструктами були "Агресивна – Мирна" та "Авторитарна – Демократична", де сприйняття Росії як агресивної та авторитарної сприяє підтвердженню її імперіалістичного образу в сприйнятті українців.

Загальні висновки свідчать про те, що різні групи респондентів мають різні конструкти, які впливають на сприйняття імперіалістичності країн. Це підкреслює важливість культурного та соціального контексту у формуванні геополітичних уявлень. Конструкти "Ворожа – Дружня", "Агресивна – Мирна" та "Мілітарна – Пацифістська" є ключовими для сприйняття обох досліджуваних країн, хоча їхній вплив відрізняється між групами. Для кожної групи респондентів існують унікальні конструкти, які найбільше впливають на сприйняття конкретної країни, що підкреслює важливість індивідуального підходу в аналізі міжнародних відносин.

Внесок авторів: Марія Скуйбид – концептуалізація, методологія, формальний аналіз, написання (оригінальна чернетка); Елісо Гришук – написання (перегляд і редагування).

Список використаних джерел

- Дроздов, О. Ю. (2010). Структурно-змістовні особливості геополітичної свідомості студентської молоді (на прикладі Чернігівського регіону). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки*, 1(82), 154–158. <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1861/1/Структурно-змістовні%20особливості%20геополітичної%20свідомості%20студентської%20молоді%20%28на%20прикладі%20Чернігівського%20регіону%29.pdf>
- Дроздов, О. Ю. (2015). Психосемантичні особливості геополітичних уявлень української та російської молоді під час міждержавного конфлікту 2014 року. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, (35), 103–112.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage
- Greene, J., Caracelli, V. J., & Graham, W. F. (1989). Toward a Conceptual Framework for Mixed-Method Evaluation Designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3), 255–274. <https://doi.org/10.2307/1163620>
- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Kelly, G. A. (1955). *The Psychology of Personal Constructs*. Norton.
- Münkler, H., & Camiller, P. (2007). *Empires: The logic of world domination from ancient Rome to the United States*. Polity Press.
- Said, E. W. (1994). *Culture and Imperialism*. A Division of Random House, Inc

References

- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage
- Drozdo O. Yu. (2010). Structural and Content Characteristics of the Geopolitical Consciousness of Student Youth (Based on the Example of the Chernihiv Region). *Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Series: Psychological sciences*, 1(82), 154–158 [in Ukrainian]. <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1861/1/Структурно-змістовні%20особливості%20геополітичної%20свідомості%20студентської%20молоді%20%28на%20прикладі%20Чернігівського%20регіону%29.pdf>
- Drozdo O. Yu. (2015). Psychosemantic Features of the Geopolitical Perceptions of Ukrainian and Russian Youth During the Interstate Conflict of 2014. *Scientific Studies in Social and Political Psychology*, (35), 103–112 [in Ukrainian].
- Greene, J., Caracelli, V. J., & Graham, W. F. (1989). Toward a Conceptual Framework for Mixed-Method Evaluation Designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3), 255–274. <https://doi.org/10.2307/1163620>
- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Kelly, G. A. (1955). *The Psychology of Personal Constructs*. Norton.
- Münkler, H., & Camiller, P. (2007). *Empires: The logic of world domination from ancient Rome to the United States*. Polity Press.
- Said, E. W. (1994). *Culture and Imperialism*. A Division of Random House, Inc
- Отримано редакцією журналу / Received: 24.02.24**
Прорецензовано / Revised: 10.05.24
Схвалено до друку / Accepted: 15.05.24

Mariia SKUIBYD, Student
ORCID ID: 0000-0002-1945-5326
e-mail: mariaskuibyd@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Eliso HRYSHCHUK, PhD (Psychol.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-4890-0994
e-mail: eliso@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PSYCHOSEMANTIC PECULIARITIES OF UKRAINIAN, FRENCH AND AFRICAN YOUTH'S PERCEPTIONS OF IMPERIALISM

Background. *The current geopolitical situation, including Russia's war against Ukraine, makes the study of young people's perceptions of imperialism relevant. Imperialism is a multifaceted phenomenon that has economic, cultural, and socio-political impact. The purpose of the study is to identify and analyze the constructs used by young people in different countries to perceive France and Russia as imperialist powers.*

Methods. *A mixed-methods research was conducted, combining qualitative methods (analysis of interviews using George Kelly's theory of personal constructs and an association experiment) with statistical methods, such as regression analysis.*

Results. *The qualitative analysis showed that respondents used different constructs to describe France and Russia. African respondents most often mentioned constructs related to power and domination, while French respondents focused on imperialism and cultural differences. Ukrainian respondents focused on cultural differences and ideology. Detailed analysis allowed us to identify eleven constructs that were used in the questionnaire with a semantic differential.*

The regression analysis showed that for African respondents, the most important constructs for perceiving France in the context of imperialism are "Hostile – Friendly", "Eastern – Western" and "Militaristic – Pacifist", and for Russia – "Hostile – Friendly", "Aggressive – Peaceful" and "Discriminating – Discriminated". In the French group, the construct Aggressive – Peaceful is significant for the perception of France, while for Russia it is Militaristic – Pacifist. In the Ukrainian group, the constructs "Hostile – Friendly" and "Conservative – Modern" are significant for the perception of France, while for Russia – "Aggressive – Peaceful" and "Authoritarian – Democratic".

Conclusions. *The analysis of qualitative data showed that different groups of respondents have different perceptions of French and Russian imperialism, focusing on cultural, ideological and historical aspects. The regression analysis confirmed the importance of the constructs "Hostile – Friendly", "Aggressive – Peaceful" and "Militaristic – Pacifist" for the perception of both countries. This study highlights the importance of cultural and social context in shaping geopolitical perceptions.*

Keywords: *imperialism, French imperialism, Russian imperialism, geopolitical consciousness, semantic differential, psychosemantic research.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.